

- [NYHEDER](#)
- [REPORTAGER](#)
- [PORTRÆTTER](#)
- [KULTUR](#)
- [DEBAT](#)
- [SPONSORERET](#)

Karsten Auerbach bliver tit brugt som konsulent i sundhedsvæsenet, hvor han med sin malerkunst tilføjer nye dimensioner til sundhedspersonalets faglighed. Foto: Torben Meyer

Kunst fremkalder det menneskelige i sundhedssystemet

KRONIK: Kunst er ikke kun til for at beskæftige, underholde eller pynte på væggene. Den bidrager også direkte til menneskers sundhed, mener billedkunstner Karsten Auerbach, der ofte bliver brugt som konsulent i sundhedsvæsenet.

Karsten Auerbach

Kronik af Karsten Auerbach, billedkunstner

I løbet af 2020 sender danske kommuner kunstnere ind i sundhedssystemet med støtte fra Kulturministeriets regionalaftaler. En sundhedsfaglig ven bemærkede med glimt i øjet, at det ellers lige går så godt nu, hvor Corona-nedlukningen har hjemsendt de akademiske konsulenter, som *udvikler* sygehuset helt uden at være belastet af faglig indsigt, og at vi kunstnere nok skal regne med at blive spurgt om, hvad vi skal – dér.

Sundhedsstyrelsen har brugt Satspuljemidler på fænomenet siden 2016 og kaldt det ”Kultur på Recept”. Dagbladet Informations artikelserie om det februar-april 2019 hed: ”Kan kunst helbrede?”. Samme forår var pressehistorie nr. 1, at borgere med stress, angst og depression opnåede mentalt velvære og trivsel ved at tegne på et museum.

Dans mod tics og glemte sanseindtryk

Hvis vi ikke vil nøjes med så generelle svar, må vi spørge mere præcist: *Hvad er det kunsten kan, som læger og sundhedsfaglige ikke kan?*

Dans med Parkinson er fx ikke *kun* fitness med indbygget dopaminrus. På Nordic Arts & Health Conference i Malmø maj 2019 var det absolutte *highlight* en ældre herre, som *dansede* sig gennem tics og muskelkontraktioner, mens han holdt foredrag for et fuldt auditorium om sit samarbejde med professionelle dansere, der hjælper ham til at håndtere sine ufrivillige bevægelser på en helt ny måde.

I mange år har erindringsdans, sang, musik og bevidst arbejde med sanseindtryk hjulpet demente. Ikke kun til generelt velbefindende, men til at få kontakt med følelser og hukommelsesspor i mere intakte dele af hjernen.

Kunst hjælper med at slippe høje perfektionskrav

I 2002 begyndte der at komme unge med spiseforstyrrelser i forløb på mit atelier. Når jeg fortæller om mine samarbejder med psykiatrien, tænker mange på *out art* eller kunstterapi, men jeg holder bevidst afstand til både kurator- og behandlerrollen. Jeg vil ikke udsætte sårbare mennesker for noget, jeg ikke er klædt på til, men indgår gerne i teams med fagfolk, som er.

Egentlig er jeg bare nysgerrig efter, *hvad kunsten kan*. Og noget tyder på, at de kunstneriske og kreative aktiviteter *i sig selv* får de unge til at slippe de høje perfektionskrav og kontrolbehov, som tilsyneladende følger med diagnosen. Mens jeg skriver dette, har to psykiatere på OUH lige sagt ja til et spændende samarbejde, hvor vi undersøger disse erfaringer og effekter nærmere!

Mere end software for sundhedssystemet

Fælles for disse eksempler er, at kunsten ikke *kun* skal beskæftige, underholde eller pynte på væggene for at skabe *wellness* og *feelgood*, men at nogle kunstnere trækker på deres egne proces-erfaringer og faglighed for at skabe helt *specifikke* effekter for deres medmennesker.

Det er en dybt meningsfuld oplevelse at tage sin kunst med udenfor det kulturelle reservat, besøge en helt anden faglighed og finde de sprækker, hvor kunsten kan noget, som intet andet kan. Men ideen i Kultur& sundhed er ikke at reducere kunst til *software* for sundhedssystemet.

Den indbyggede blindhed overfor det menneskelige

Systemet! Det lyder næsten som om, det er en *maskine*, der skal behandle os. Og først, når vi sidder dér med vores sårbarhed og skrøbelighed i lægernes nyeste naturvidenskabelige *hardware*, forstår vi på godt og ondt, at *systemet* også består af mennesker og relationer – og slet ikke fungerer uden. Sagen er, at der er noget ved systemer, som får os til at tabe mennesket af syne. Faktisk viser undersøgelser, at medicinstuderendes empati i nogle tilfælde falder i løbet af studiet.

Men netop her kan kunsten også noget: Siden 2013 har kommende danske læger fået tilbudt målrettede litteraturstudier på universitetsniveau, for at de kan udvikle en professionel medmenneskelighed i mødet med deres patienter.

Sundhedssystemets grænseland: handicapområdet

I 2017-18 havde jeg selv billedkunsten med ind i et projekt i sundhedssystemets grænseland, hvor de psykisk/fysisk handicappede børn og unge bor og ikke hedder patienter, men beboere.

De 160 ansatte på Specialcentret i Vadehavet manglede bestemt ikke empati. Jeg blev fuld af beundring for deres præcise og omsorgsfulde respons på selv de mindste signaler fra beboerne. Udfordringen lå i relationen til de pårørende. De fleste af dem møder institutionen dér, hvor de må opgive selv at passe deres barn, og *det* er der følelser og konfliktpotentialer i. Faktisk så meget, at institutionens leder havde besluttet at bruge et helt år på at finde nye veje i forældresamarbejdet.

Stand-up-maling i en kreativ proces

Kunstprojektets ydre ramme var, at jeg skulle *stand-up-male* under alle møder for til sidst i en fælles kreativ proces at samle essensen i syv malerier, som udpegede de nye veje; ét til hver afdeling. Jeg planlagde det lange forløb sammen med ledergruppen. Aftalen var, at jeg når som helst kunne træde ind fra sidelinjen og påtage mig en rolle i deres proces, facilitere, intervenere eller blot stille irriterende spørgsmål.

På et af de første ledermøder blev jeg overrasket over, hvor mange udfordringer, der blev forklaret med forældrenes sorg over at have fået et barn med handicap. Først malede jeg: ”De langstrakte sorgfølelser”, hvilket er vestjysk for: ”Nu er det godt nok på tide, at de finder en psykolog og kommer over det dér”.

Det hele menneske i familierelationerne

Jeg er selv far til en Asperger og undrede mig over, at de kun talte om sorg, men ikke om de andre langt større belastninger, jeg kender fra pårønderollen. Jeg malede: ”Ikke bare sorg – *walk a mile in our shoes*” og gik aktivt ind i samtalen. Vi blev hurtigt enige om, at der manglede noget viden, og jeg malede:

”Viden om psykologiske mekanismer og om forældres (livs-)vilkår”, ”En større viden om, hvad der sker omme bag familieforestillingen”, og ”Hvad er det for mekanismer, som er vigtige i vores daglige forældresamarbejde?”

På næste ledermøde sagde en af lederne: ”Mit personale er så indfølelse og taler om ”det hele menneske”, men de er så fokuserede på deres egen relation til børnene, at de ikke ser, hvor meget familietilhørsforholdet er en del af det hele barn.” Jeg malede straks: ”Hvem er ”Det hele menneske”?”, hvor et barn klippes ud af et familieportræt, så de hænder og arme, som figurerne holdt om hinanden, blev klippet over.

Vi var enige om, at det var kerneproblemet: At selv vores allermest empatiske, omsorgsfulde, menneskelige systemer kan gøre os blinde for *mennesket*.

Det var æstetikken, der gjorde det

Men hvad skulle der til for at skabe en forandring? Simpel viden? Et godt foredrag? Samtale? Et stort fællesmøde var *no go*: Diversiteten i forældregruppen var for stor.

Det endte med, at jeg igen sprang ud af den traditionelle kunstnerrolle: En antropologistuderende klædte mig på til feltarbejde i den vestjyske *bush*. Hjemme igen transskriberede jeg ni lange forældreinterviews, kategoriserede sorgtyper og pårørendes livsvilkår, kogte det hele ned til 20 siders citater og serverede det for personalet.

På de næste personalemøder spurgte jeg, hvad udtalelserne havde gjort ved dem? Hvad var nyt for dem? Hvad ville de ændre? Det var helt tydeligt, at det ikke bare var metoden eller de kolde facts, som gjorde udslaget, men netop *æstetikken* i den nænsomme redigering: autenticiteten og troværdigheden trængte lige igennem personalets professionelle filtre – og de kunne begynde at *se* de pårørende.

Jeg lagde stor vægt på deres respons i de endelige 7 malerier. Lederne siger at billederne skabte nyt sprog og sund indforståethed: ”Tit, når personalet vil sige noget på et møde, peger de bare op på et af malerierne.”